

Demographic aging, a major challenge

Îmbătrânirea demografică, o provocare majoră

George NICULESCU

Professor, PhD

“Constantin Brâncuși” University of Târgu-Jiu

gniculesco@yahoo.com

ABSTRACT: THE ARTICLE DESCRIBES THE RESEARCH APPROACH OWN ABOUT CONCRETE KNOWLEDGE OF LIFE OF THE ELDERLY AND EXTRACTING A SET OF CONCLUSIONS AND PROPOSALS ON AUTONOMY AND / OR VULNERABILITY OF THIS IMPORTANT SOCIAL SEGMENT. I CONSIDERED NECESSARY AND IMPORTANT TO TACKLE THIS ISSUE BECAUSE THE DYNAMICS OF CHANGE IN THIS AREA IS PARTICULARLY PRONOUNCED. ALSO, THERE IS LIMITED RESEARCH IN THIS FIELD. THIS RESEARCH PUT THE RESULTS FOR POLITICAL AND ADMINISTRATIVE FACTORS ALONG WITH POSSIBLE WAYS OF SOLVING PROBLEMS OR CORRECTION OF CERTAIN BEHAVIORS OF THE ELDERLY. AT THE NATIONAL LEVEL, ROMANIA HAS ENTERED A PERIOD OF RAPID AND DRAMATIC POPULATION AGING. THE POPULATION AGED 60 YEARS AND OLDER WILL INCREASE FROM 19.3% IN 2005 TO 33.3% IN 2050. THE BIG PROBLEM IN THIS ARTICLE: HOW COULD WE ENGAGE SENIOR PEOPLE IN MEANINGFUL CHANGE (TRANSFORMATION) TOWARDS NOT ONLY ACTIVE LIFE STYLE, BUT ALSO PRODUCTIVE AND CREATIVE LIFE STYLES? ...IS ONE OF THE MOST IMPORTANT QUESTION TO BE PUT.

KEYWORDS: ACTIVE AGING, POPULATION AGING, ACTIVE LIFE STYLE, RESEARCH, ELDERLY.

Introducere

Populația vârstnică din România va avea o pondere de peste 30% din totalul populației până în 2050 se arată în toate proiecțiile demografice. Populația în vârstă de 60 de ani și peste va crește de la 19,3% în 2005 până la 33,3% în 2050[1]. Proiecțiile Eurostat indică o creștere a populației 65+ de la 14,9% în 2008 la 30,9% în 2050 și la 35,0% în anul 2060[2].

Populația vârstnică reprezintă o resursă slab folosită în economia României și va fi dificil, dacă nu imposibil, ca țara să își atingă obiectivul de 70 de procente de ocupare a forței de muncă fără să recurgă la această populație. Tranziția de la angajarea cu normă întreagă la pensie în România este abruptă, fără a se trece prin pensionare parțială, care presupune o muncă mai ușoară, mai puține ore de muncă și munca voluntară cu primele venituri din pensie. Încurajarea suplimentării veniturilor din pensie prin muncă ar avea consecințe pozitive atât pentru persoanele respective, cât și pentru creșterea economică. În acest context se justifică abrogarea legii privind vârsta obligatorie de pensionare și utilizarea de politici de resurse umane care să ia în considerare vârsta, inclusiv: monitorizarea distribuției lucrătorilor și a persoanelor concediate în funcție de vârstă; investiții în programe de promovare a sănătății pentru lucrători; oferirea de oportunități pentru actualizarea și dezvoltarea abilităților; asigurarea rotației angajaților pentru a sprijini învățarea și adaptabilitatea acestora; și oferirea mai multor oportunități de lucru cu normă redusă pentru lucrători mai în vârstă.

Învățarea pe tot parcursul vieții reprezintă un obiectiv necesar pentru a avea o viață profesională mai lungă [3].

Reactivarea persoanelor în vârstă la viața activă

Pentru a verifica dacă există dorința de implicare a persoanelor în vârstă în viața activă am efectuat o *cercetare în regiunea Sud-Vest Oltenia*, care a pornit de la câteva întrebări pe care le-am considerat legitime în contextul actual și de perspectivă:

- Populația în vârstă dorește să fie reactivată în viața activă ?
- Poate fi implicată populația în vârstă în activități de creare de plus valoare?
- Cum vom atrage populația îmbătrânită în circuitul producerii de valori pentru societate?
- Care este impactul reactivării populației vârstnice ?

Cercetarea s-a efectuat în cele 5 județe ale Regiunii Sud-Vest Oltenia și a avut drept scop stabilirea măsurilor concrete de acțiune pentru implicarea persoanelor vârstnice în viața activă în vederea menținerii echilibrului între generații și a celui economico-financiar în județele din regiunea Sud-Vest Oltenia prin testarea atitudinii, motivației și dorinței de implicare a persoanelor în vârstă în viața activă a societății românești. Au fost chestionate doar persoanele cu vârsta de peste 60 ani și care sunt pensionate.

În cazul prezentei cercetări a fost urmărită următoarea succesiune de activități:

- Definirea problemei de cercetat (cercetarea comportamentului persoanelor vârstnice privind reactivarea în viața activă a societății).

- Stabilirea populației cercetate (persoanele cu vârsta de peste 60 ani și care sunt pensionate din județele Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt și Vâlcea).

- Stabilirea tipului cercetării (ancheta prin sondaj este metoda de cercetare la care s-a apelat pentru realizarea prezentului studiu).

- Stabilirea obiectivelor cercetării (Identificarea motivelor populației vârstnice de a reveni în viața activă, Identificarea opțiunii de a alege alternativele, formele de reangajare, Identificarea factorilor esențiali care influențează decizia de alegere a unui loc de muncă adecvat vârstei etc.).

- Conceperea unui chestionar (chestionarul are un număr de 18 întrebări, inclusiv cele de identificare, însă, din rațiuni de spațiu am reprodus doar acele întrebări care se refereau la îmbătrânirea activă a populației).

- Stabilirea populației cercetate, a eșantionului și a metodei de eșantionare (au fost intervievate 485 de persoane din regiunea Sud-Vest Oltenia, din care s-au eliminat 15 chestionare care prezentau date incomplete sau conțineau non-răspunsuri. De asemenea, din cele 15, doar 7 reprezentau răspunsurile unor persoane sub 60 ani, și conform pragului stabilit (>60 ani) au fost eliminate. Rezultă așadar un eșantion final de 470 de persoane. Procedeu utilizat pentru extragerea eșantionului este procedeul bilei nerevenite. Metoda de eșantionare folosită se încadrează în categoria metodelor probabilistice, și anume metoda sondajului aleator.).

- Culegerea datelor (Operatorii care au fost implicați în culegerea datelor au fost în număr de 10. Investigația pe teren s-a desfășurat pe parcursul a 12 zile. Activitatea s-a desfășurat în perioada 20-31 octombrie 2016).

- Prelucrarea și analiza datelor¹

- Formularea concluziilor (cercetarea a fost de dimensiuni mai mari, având ca scop stabilirea măsurilor concrete de acțiune pentru implicarea persoanelor vârstnice în viața activă în vederea menținerii echilibrului între generații și a celui economico-financiar în regiunea Sud-Vest Oltenia).

Cercetarea s-a efectuat în cele 5 județe ale Regiunii Sud-Vest Oltenia și a avut ca obiectiv principal testarea atitudinii și dorinței de implicare a persoanelor în vârstă în viața activă a societății românești. Au fost chestionate doar persoanele cu vârsta de peste 60 ani și care sunt pensionate.

¹ Prelucrarea informațiilor culese prin aplicarea chestionarelor s-a realizat cu ajutorul pachetului software SPSS – Statistical Data Analysis, versiunea 10 pentru Windows.

Din rațiuni de spațiu voi prezenta din cercetarea efectuată doar întrebările și răspunsurile care se referă la implicarea în viața activă și opinia persoanelor în vârstă despre condițiile care se impun pentru atragerea lor în activitățile de creare de valori pentru societate.

Astfel, la întrebarea *Care sunt opțiunile dumneavoastră de petrecere a timpului în calitate de pensionar*, 29,5 % au răspuns că se gândesc la reangajarea în viața activă.

Având în vedere nivelul redus al pensiilor și starea de sărăcie a populației în vârstă reprezintă una dintre problemele majore cu care se confruntă o bună parte dintre persoanele vârstnice, procentul de 29,5% este relativ mic, ceea ce înseamnă că sunt diferite obstacole reale care determină nerevenirea acestei categorii de populație la viața activă.

Întrebarea adresată persoanelor în vârstă care nu au răspuns afirmativ la dorința de revenire în viața activă: *Care sunt cauzele care vă determină să nu mai acceptați reîntoarcerea la viața activă ?* a avut o serie de răspunsuri foarte pertinente, care demonstrează că sunt necesare măsuri guvernamentale de creare și susținere a condițiilor de muncă propice implicării persoanelor în vârstă:

- starea de sănătate: 24,5%;
- inechitatea actualul sistem de salarizare: 15,2 %;
- condițiile existente la vechiul loc de muncă: 13,8%;
- inexistența unor locuri de muncă adecvate persoanelor în vârstă: 12,9%;
- taxele și impozitele din sistemul de salarizare sunt exagerat de mari: 11,2%;
- dificultatea reluării activității după o pauză mai mare de timp: 6,4%;
- existența limitei de vârstă pentru pensionare pentru toate persoanele, chiar dacă sunt apte de muncă: 5,7%;
- altele: 10,3%.

Din răspunsurile primite la această întrebare rezultă:

- necesitatea luării de urgență a unor măsuri guvernamentale pentru îmbunătățirea condițiilor de sănătate pentru persoanele de vârstă a treia pentru a putea să se implice direct în crearea de valori pentru societate; reducerea morbidității prin promovarea unui sistem adecvat și eficient de prevenție și de reducere a îmbolnăvirilor persoanelor în vârstă;
- promovarea unui sistem salarial flexibil, care să avantajeze reactivarea persoanelor în vârstă;
- crearea de locuri de muncă adecvate acestei categorii de populație;
- flexibilizarea limitei de vârstă pentru pensionare.

Totuși, la întrebarea *Dacă vi se oferă un nou loc de muncă, potrivit calificării Dvs. ați opta pentru reangajare*, au răspuns Da în procent de peste 36,6 %, Nu 42,4%, iar 21,0 % au răspuns că se vor mai gândi la o eventuală propunere.

Așadar, crearea de locuri de muncă adecvate pregătirii profesionale a persoanelor în vârstă, conduce la creșterea dorinței de revenire la viața activă cu peste 7 procente.

De menționat că la întrebarea: *Sunteți de acord cu creșterea vârstei de pensionare?*, răspunsul pozitiv a fost de peste 69 %, ceea ce demonstrează că există dorința latentă în rândul persoanelor vârstnice de a lucra și peste limita de vârstă de pensionare impusă.

Referitor la motivația de a lucra după perioada de pensionare (întrebarea: *Care sunt argumentele continuării activității după pensionare ?*), răspunsurile au fost:

- pensia mică: 30,6%
- teama de îmbolnăvire cauzată de trecerea bruscă la pensie: 14,3%;
- nevoia de a fi într-un colectiv: 12,6%;
- convingerea că poate să ofere experiențe pozitive tinerilor: 11,7%;
- teama de singurătate: 8,2%;
- sentimentul de inutilitate: 11,6%;
- altele: 11,0% .

Argumentele continuării activității după pensionare sunt diverse, însă foarte clar explimate. Este evident că pensionarii doresc să fie reactivați dacă li se oferă condiții propice desfășurării unor activități adecvate vârstei. Etalarea argumentelor revenirii la viața activă sunt solide și luat în seamă de decidenții politici. De asemenea, rezultă și dorința persoanelor în vârstă de a fi producători și nu doar consumatori.

Răspunsurile la întrebarea: *Care considerați că este alternativa care vă favorizează în perioada următoare ?* au fost următoarele:

- a. angajarea cu normă întreagă 14,1%;
- b. angajarea part-time 25,4%;
- c. program flexibil: 31,6%;
- d. posibilitatea de a-și părăsi temporar locul de muncă, având dreptul de a se întoarce ulterior: 22,8%;
- e. alte forme: 6,1%

Un program la nivel național care să ofere posibilități multiple de alegere a unui loc de muncă pentru reangajarea persoanelor în vârstă este nu numai de preferat, dar și se impune cu necesitate, pentru a transforma această categorie de populație din pasivă și consumatoare în activă și producătoare de bunuri și servicii, cu implicații pozitive asupra economiei naționale și reducerii morbidității.

La întrebarea: *Care sunt activitățile pe care ați dori să le practicați pentru venituri suplimentare ?*, răspunsurile au fost concludente:

- activități educaționale: 9,1%;
- activități de bricolare (realizarea de suveniruri turistice, obiecte de mobilier etc.): 14,6%;
- activități de dispecerat: 18,2%;
- activități agricole (munca în ferme zootehnice, viticole, pomicole): 10,7%;
- consiliere socială: 4,5%;
- utilizare TIC: 3,8%;
- ghid turistic intern: 2,7%
- activități comerciale: 26,4%
- Altele: 10,0 %.

Din răspunsurile primite la această întrebare au fost obținute informații foarte utile pentru decidenții politici și guvernamentali (pentru elaborarea politicilor publice). Astfel, extinzând și la celelalte regiuni această anchetă sociologică se poate obține un tablou sinoptic al cererii populației în vârstă pensionate, ceea ce ar facilita autorităților centrale elaborarea unui program național concret de reactivare a acestei categorii de populație.

Răspunsurile aferente întrebării: *Care sunt aspectele pe care ar trebui să le ia în calcul decidenții în elaborarea politicilor publice referitoare la populația în vârstă?* au demonstrat maturitatea și obiectivitatea respondenților:

- Revizuirea criteriilor de eligibilitate pentru pensionare, punând accentul pe atingerea unor vârste mai mari de pensionare efectivă: 14,5%;
- Politici mai bune de resurse umane în privința vârstnicilor: 14,3%;
- Modernizarea programelor de sănătate și de prestații pentru invaliditate și dizabilități: 18,9%;
- Promovarea unor medii de lucru care nu afectează sănătatea: 12,6%;
- Un sistem de pensii echitabil: 21,6%;
- Îmbunătățirea învățării pe tot parcursul vieții: 7,2%
- Altele: 10,9%.

Așadar, activarea populației vârstnice și asigurarea unei vieți mai sănătoase, mai productive, participative și independente este de o importanță esențială atât pentru persoanele care ajung la vârste înaintate cât și pentru dezvoltarea macroeconomică viitoare a țării. Îmbătrânirea mai sănătoasă reprezintă o premisă pentru o viață mai lungă și activă și implică o atenție urgentă acordată măsurilor preventive, detectării timpurii și tratamentului bolilor cronice. Promovarea unui stil de viață sănătos este foarte importantă.

La întrebarea: *Care considerați că ar fi raportul optim între pensia cea mai mică și cea mai mare ?*, răspunsurile au fost următoarele:

- 1/1 - 13,6%;
- 1/2 - 14,8%;
- 1/3 - 39,8%
- 1/4 - 14,2%;

- 1/5 - 9,0%
- 1/>5 - 8,6%.

Argumentul răspunsurilor preponderente pentru un raport mic între nivelurile pensiilor este acela că în viața activă se face deja departajarea salarială (în funcție de contribuția fiecăruia), iar în perioada de pensionare persoanele în vârstă (care nu mai pot fi departajate printr-o anumită contribuție pentru societate) au aproximativ aceleași nevoi (în special cele legate de sănătate). Ponderea mare atribuită raportului 1/3 demonstrează o gândire realistă din partea respondenților, justificând existența unor nevoi speciale (culturale, turism etc.) și a unui anumit mod de viață pentru persoanele care au avut venituri mai mari în timpul vieții active.

Referitor la participarea la viața social-politică a persoanelor vârstnice, răspunsurile au fost:

- a. Activități voluntare - 8,1%
- b. Îngrijire acordată copiilor și nepoților - 23,5%
- c. Îngrijire acordată adulților mai în vârstă - 7,2%
- d. Participare politică - 21,6%
- e. Activități civice - 7,8%:
- f. Altele:

Așadar, rezultă că activitățile preponderente sunt legate de îngrijirea nepoților și participarea la viața politică. Voluntariatul și civismul sunt încă în faza incipientă pentru o societate modernă.

Concluzii

Din cercetarea întreprinsă pot fi puse în evidență câteva din principalele tendințe identificate, respectiv:

- Existența unui cadru legislativ în continuă modificare și care nu este credibil în rândul populației vârstnice; ieșirea timpurie de pe piața muncii - prin scheme de pensionare anticipată, acordarea de prestații de șomaj sau pensii de invaliditate – trebuie drastic revizuită. În același timp, pentru ca pensionarii să poată obține venituri mai mari este necesar ca acestora să li se ofere oportunități de a stimula rămânerea în activitate peste vârsta limită de pensionare, sau de a combina veniturile pe care le poate obține din drepturile de pensie cu venituri din ocupații cu timp parțial sau din alte activități;

- Adaptarea sistemelor de pensii la evoluția nevoilor indivizilor. Măsurile de politică economico-socială trebuie să contribuie la atenuarea efectelor negative ale procesului de îmbătrânire demografică și la asigurarea sustenabilității și viabilității sistemului de pensii.

- Disparități semnificative în structura populației și a fenomenului de îmbătrânire demografică pe sexe și medii.

- Creșterea alarmantă a numărului de pensionari, pe fondul diminuării numărului de salariați din economie; această diminuare a făcut ca raportul pensionari/salariați să cunoască o continuă deteriorare, raportul majorându-se de la 0,44 pensionari/salariați (1990) la 1,23 pensionari/salariați (2015)[4]. Pentru a preveni apariția unor probleme legate de scădere a „adecvabilității” pentru asigurarea unui trai decent persoanelor vârstnice pot fi desprinse trei posibile căi de urmat.

- Creșterea rolului pensiilor administrate privat în totalul veniturilor din pensii. Se speră ca în viitor furnizarea de pensii private prin scheme de pensii ocupaționale sau asigurări private să joace un rol mai important, cu toate că pensiile publice vor rămâne pilonul cel mai important al unui sistem național de pensii;

- Adaptarea sistemelor de pensii la evoluția nevoilor indivizilor. Este vorba de luarea în considerare în mai mare măsură a diversității modelelor de ocupare;[5] de asemenea, evoluțiile în ceea ce privește rolul economic și social al femeilor și bărbaților în sensul facilitării reconcilierii între responsabilitățile familiale și muncă ale celor doi parteneri și al stimulării participării în mai

mare măsură a femeilor pe piața muncii pot avea efecte favorabile. Este, însă, evident faptul că un rol important în acest domeniu revine factorilor decidenți, care prin măsurile de politică economico-socială trebuie să contribuie la atenuarea efectelor negative ale procesului de îmbătrânire demografică și la asigurarea sustenabilității și viabilității sistemului de pensii.

- Adaptarea sistemelor de pensii la evoluția nevoilor indivizilor. Măsurile de politică economico-socială trebuie să contribuie la atenuarea efectelor negative ale procesului de îmbătrânire demografică și la asigurarea sustenabilității și viabilității sistemului de pensii.

Bibliografie

- [1]. Irving, Paul, *The Upside of Aging: How Long Life Is Changing the World of Health, Work, Innovation, Policy and Purpose*, Published by John Wiley and Sons Inc. Hoboken New Jersey, 2014.
- [2]. xxx EUROSTAT - Raportul din 2015 al Comisiei Europene privind îmbătrânirea, seria Economia europeană 8/2014, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications
- [3] Ibidem
- [4]. Ibidem
- [5] Raportul Băncii Mondiale, *Rețeaua pentru dezvoltare umană Regiunea Europa și Asia Centrală*, 2014